

vakinhoudelijke verenigingen als gesprekspartner van de SLO lijkt te worden toegekend.

Aan het verzoek te adviseren over het projectplan 'Leerlijnen Nederlands in het basisonderwijs 1991-1992' heeft de VALO-M niet binnen de daarvoor vastgestelde termijn van zes weken voldaan. De VON is – als aanvragende vereniging van het project, die haar verzoek om leerplanontwikkeling buitengewoon mager gehonoreerd vond – in discussie getreden met 'de SLO'. In afwachting van een beslissing heeft de VALO-M besloten het uitbrengen van een advies uit te stellen.

Publikaties

In de serie 'Occasional Papers in Mother Tongue Education' verschenen drie nummers:

Delnoy, Resy, & Sjaak Kroon (eds.), *Tisvildeleje papers. A report of the IMEN workshop, Tisvildeleje, Denmark, 26-29 May 1989*.

Rensman, Theo, *Seeds of innovation. Report of a case study in the field of reading texts in Dutch lessons (1982-1988)*.

Malmgren, Lars-Göran, & Piet-Hein van de Ven, Kalle. *A reader's portrait. A speculative analysis with in the IMEN research project Reading Literature in Comprehensive School (age 11-13)*.

Verder afzonderlijk verschenen:

Jones, Crispin, *International Association for Intercultural Education Multilingual Initiative Conference Report*.

Bibliografie Hildo Wesdorp (te publiceren in *Spiegel*).

RESY DELNOY *secretaris*

LEESVOER

Tekstopbouw en stelvaardigheid

De schrijf- of stelvaardigheid blijft een terrein in het onderwijs dat kennelijk het onderzoeken waard is. Er is nu weer een studie op dit vlak verschenen.

De studie, *Tekstopbouw en stelvaardigheid* geheuten, vormt nummer 8 in de reeks 'Forum', die speciaal is bedoeld voor onderzoeksrapporten.

Tanja Janssen en Marianne Overmaat doen in dit svo-rapport verslag van hun onderzoek naar de effecten van twee experimentele methoden voor tekstopbouw. Zij bestudeerden de resultaten van een *procesmethode*, die de processen tijdens het schrijven centraal stelt, en een *modelmethode*, die werkt met het bekijken van voorbeeldteksten. Er werden lessenseries volgens deze twee methoden gemaakt zowel over de opbouw van een *alinea* als over de *globale opbouw* van een tekst. De onderzoekers vergeleken de twee methoden ook met het 'traditionele onderwijs'. De lessenseries werden uitgevoerd bij leerlingen van het vierde leerjaar van het HAVO en vwo van scholen in Amsterdam; het betreft betaalde vrijwilligers.

In acht hoofdstukken zetten Janssen & Overmaat uiteen hoe het onderzoek precies is opgezet, wat zij met de dataverzameling hebben gedaan, welke resultaten zij constateren en welke conclusies er te trekken zijn. In tegenstelling tot wat de onderzoekers verwachtten, blijkt de modelmethode effectiever te zijn dan de procesmethode. De auteurs bespreken ook mogelijke implicaties van hun onderzoek voor de lespraktijk. Zij achten in elk geval directe instructie in tekstopbouw wel een goede zaak.

Met dit onderzoek zeggen Janssen & Overmaat niet alleen een bijdrage te willen leveren aan de ontwikkeling van de theorie over het stelonderwijs, maar ook aan een verrijking van de didactische praktijk van het schrijfonderwijs.

Bij het rapport horen ook nog twee afzonderlijk te verkrijgen bijlagen: een met het leerlin-

genmateriaal en een met de gebruikte instrumenten.

T.Janssen & M.Overmaat, *Tekstopbouw en stelvaardigheid; een onderzoek naar de effecten van twee experimentele methoden voor tekstopbouw*. Amsterdam/Lisse, Swets & Zeitlinger, 1990. f 29,50

Het taallerend kind

Een van de aspecten van het opgroeien van een kind is de manier waarop het de taal van zijn omgeving, zijn moedertaal verwerft. De auteurs leggen uit hoe dat proces verloopt.

Eerst wordt duidelijk gemaakt wat nu precies de kenmerkende eigenschappen zijn van taal. In hoofdstuk 2 wordt het kind dat bezig is de taal te leren gevolgd. In hoofdstuk 3 tot en met 7 gaan de auteurs nader in op de soorten taalkennis die een taallerend kind zal moeten activeren of verwerven, zoals fonologische, semantische, syntactische en morfologische kennis. Nadat zo duidelijk gemaakt is wat het leren van de moedertaal inhoudt, wordt in hoofdstuk 8 ingegaan op de vraag hoe dat leren mogelijk is. De auteurs argumenteren dat mensen beschikken over een specifieke 'moedertaalknobbel', een apart vermogen dat het taalleren voor zijn rekening neemt. Een daarop volgende uiteenzetting over de organisatie en kenmerkende eigenschappen van de menselijke hersenen moet verder steun geven aan deze opvatting.

Ten slotte gaat het boek in op het verwerven van meer dan een taal en op de vraag waarom het leren van een vreemde taal zoveel moeilijker gaat dan het leren van een moedertaal.

De auteurs hebben het boek geschreven voor een breed publiek zonder specifieke taalkundige voorkennis: er wordt dan ook veel uitgelegd.

Jacqueline Frijn & Ger de Haan, *Het taallerend kind*. Dordrecht, Foris, 1990. f 40

Vonk 19 (1989/'90)

In *Moer* 1988/1 en 5 en 1989/5 gaven we een overzicht van de inhoud van de 17de en 18de jaargang van *Vonk*, het tijdschrift van VON-België. Hieronder het vervolg: de complete 19de jaargang, de eerste jaargang met een 'bewerkt uiterlijk: een groter formaat, een vonkende kaft, een eigentijds logo, een luchtigere lay-out!'

NUMMER EEN In dit eerste nummer van *Vonk* in de nieuwe vormgeving worden enkele nieuwe vaste rubrieken geïntroduceerd: 'Grof geschud' laat een ieder die iets op zijn of haar hart heeft met betrekking tot het moedertaalonderwijs, aan het woord. 'Spiekerskorner' laat je steeds een 'inspirerende les' meeleven. 'Ingeboekt' blijft de recensierubriek maar wordt aangevuld met 'Ingeblikt' waarin interessante tijdschriften, artikelen, brochures en lesmaterialen worden gepresenteerd. 'Gevonden? Gevonden!' is een advertentierubriek met vraag en aanbod van lesmateriaal. Tot slot van dit en ieder volgend nummer de rubriek 'Kalender'.

Het nummer opent met een verhaal van de eerste voorzitter van VON-België, Bert Van Hoogenbemt, over hoe het twintig jaar geleden allemaal begon. Titel: 'Groetjes van opa'.

Vervolgens een artikel van Georges De Schutter: 'Het Nederlandse spellingbeeld en het beeld van de Nederlandse spelling', met kritische kanttekeningen bij het rapport van de werkgroep-ad hoc van de Nederlandse Taalunie over de wenselijkheid en haalbaarheid van een aantal mogelijke spellingwijzigingen. De auteur was lid van die werkgroep.

In 'Een curriculum taalbeschouwing' geven Jef Pepermans & Marc Stevens een schematische voorstelling van vier deeldomeinen van het taalbeschouwingsonderwijs. Twee voorbeelden over bijvoeglijke naamwoorden en taalhandelingen moeten de door hen voorgestelde ervaringsgerichte aanpak illustreren.

Piet Van Ham geeft in 'Studiemethodebegeleiding. Vaardigheden en technieken' een overzicht van studievoordigheden waarover leerlingen in het voortgezet onderwijs volgens hem moeten beschikken. Hij legt de nadruk op skimmend lezen, structureren en vragen stellen en geeft daar oefeningen voor.

NUMMER TWEE Het openingsartikel van dit nummer is een vervolg op het artikel van De Schutter in het vorige nummer. Piet Van de Craen, eveneens lid van de ad hoc spellingcommissie van de Nederlandse Taalunie schrijft over 'Spelling zonder grenzen'.

Leo Lentz en Hans Van Tuijl beschrijven in 'Geheim' een reeks onderwijsleeractiviteiten rondom dit thema voor basisschoolleerlingen.

In 'Taalbehoeften van jongeren, tijdens het werk, de studie of in het dagelijks leven' doen

Rita Rymenans & Gino Leroy tussentijds verslag van een peiling onder 18-jarigen naar de kwaliteit van het moedertaalonderwijs.

Hans Steketee analyseert in 'Strips, een genre apart' de meest elementaire stripfenomenen en laat daarmee zien dat de strip niet een soort literatuur, een soort film of een soort beeldende kunst is, maar echt een genre apart.

In 'Karikaturen en stereotypen in strips' plaatst Jaap Tanja een paar kanttekeningen bij een bundel van de Anne Frank-Stichting rond beeldvorming over etnische groepen in Nederland.

NUMMER DRIE Een themanummer met als titel 'Nederlands aan anderstaligen: hoe het kan in de praktijk'. Het bevat de volgende artikelen:

- Diederik Vekeman: 'Anderstaligen en het Nederlandstalig onderwijs', een schets van het onderwijs voor en met anderstaligen in België
- Nina Bogaert & Lucienne Pareyns: 'Juf, ik weet niet wat te zeggen... Een paar overwegingen in verband met spreekvaardigheidsstimulering'
- Ilse Humblet: 'Schrijfvaardigheid en cognitieve ontwikkeling bij allochtone leerlingen', een analyse van schrijfprodukten van 'migrantenkinderen' op basisschoolniveau en enkele didactische implicaties daarvan
- Ann De Schrijver: 'See it, say it. Werken met pictogrammen en andere tekens op beginnersniveau'
- Piet Van Avermaet: 'Rosa, porta, schola, tabula, ... woordjes leren, ja!', waarin drie vragen worden beantwoord, te weten: welke woorden moeten anderstaligen leren? hoe grondig moeten ze gekend worden? op welke manier worden ze aangeboden?
- Ilse Humblet & Diederik Vekeman: 'Materiaalverwijzing' met catalogi van leermiddelen, achtergrondliteratuur en documentatiecentra.

NUMMER VIER Dit nummer opent met een restant van dan wel vervolg op het themanummer over anderstaligen:

- Jos Van de Poel: 'Tu veux avoir un snoepeke? Over de tweetalige Vlaming in het eerste jaar S.O.'
- In 'Creatief schrijven. Nog valabel naar 2000 toe?' geeft Jenny Van Hoey haar standpunt en wat concrete schrijfp opdrachten
- In 'Schrijfp opdrachten voor het technisch onderwijs onder de loep' herschrijft Marie-Anne Baert een drietal teksten met behulp van de structuurschema's van Stehouder

- Hilde Vandormael gaat in 'Werken met jeugdliteratuur in de basisschool' in op de praktijk: concrete activiteiten met jeugdboeken in de klas met titels en bruikbare secundaire literatuur
- Jos Thijssens probeert collega-leerkrachten in het voortgezet onderwijs ervan te overtuigen dat taalbeschouwing meer is dan een vakonderdeel. Zijn artikel 'Taalbeschouwing... levenshouding' geeft argumenten en voorbeelden van 'occasionele opdrachten en lesmomenten' die leerlingen 'taalwaakzaam' kunnen maken. Daarbij pleit hij voor een systematische aanpak gericht op de grammatica
- Onder de titel 'De literaire canon in het onderwijs' rapporteert Roger Roger over een studiedag van de Nederlandse Taalunie.

NUMMER VIJF Gilbert Braspenning opent dit nummer met 'Over filatelisten, alcoholisten en tandartsen. De waarde van de reacties op het rapport van de Werkgroep ad hoc Spelling'. Hij categoriseert de reacties en argumenten pro en contra, en voorziet het een en ander van taalkundige, taalpsychologische en sociologische kanttekeningen.

In 'De kleine kanten van het lezen' beschrijft Walter Helsen enkele componenten van leesvaardigheid, gezien van de kant van de lezer. Vervolgens geeft hij opdrachten ter inoefening van deelvaardigheden als voorkennis mobiliseren, leesbedoeling formuleren, tekstsoort bepalen, hypothesen vormen en structureren. Bovendien stelt hij twee methoden voor om lezen geïntegreerd te oefenen. Een geannoteerde bibliografie sluit het artikel af.

Monique Baeten voegt in 'Lezen en lezen is zelfs meer dan twee' nog wat praktische toepassingen toe aan het vorige artikel, te weten op hypothesevorming, scannen en skimmen.

Paul Tack houdt zich ook bezig met het leesproces in 'Leren lezen met de computer?'. Hij richt zich met name op de zogenoemde oriënteringsfase binnen het schoolse intensieve lezen, waarvoor de computer dan de teksten levert.

Vervolgens in deze *Vonk* 'Het onderwijzen van leesstrategieën aan zwakkere leerlingen' van Ben van Wendel de Jode.

Tot slot doet Lutgarde Missoul verslag van een lezing van Luc Lammens, communicatieverantwoordelijke bij een bank over 'Bedrijfscommunicatie en moedertaalonderwijs': over het verband tussen die twee met ter illustratie

een lesplan voor een communicatieles waarin een marketingstrategie als onderwijsstrategie wordt gebruikt.

NUMMER ZES Dit themanummer heeft als titel 'Dossier beeldtaal'. Er hoort een videoband bij die lezers kunnen lenen door een bon in te sturen naar de redactie.

Walter De Hert leidt het nummer in met 'een pleidooi voor het staakt-het-vuren in de loopgravenoorlog tussen woord- en beeldcultuur' onder de titel 'Don Quichote en Rambo: het woord vermoord of het beeld gekeeld?'. Hij vindt dat er in het onderwijs meer aandacht besteed moet worden aan beeldtaal en aan het daarbij behorend selectief en kritisch kijkgedrag.

In 'De integratie van het medium video in de moedertaalles' geeft Albert du Mont zijn visie op dit punt: korte beeldsequenties en taakgericht verwerken daarvan aan de hand van gerichte kijk- en luisteropdrachten. Ter illustratie beschrijft de auteur twee lessen, waarvan het videomateriaal op de te lenen band staat.

Jef Pepermans geeft in 'De animatiefilm als verhaal' een uitgebreide reeks kijk- en verwerkingsopdrachten op basis van een gedetailleerd scenario van de korte animatiefilm *Sirene* van Raoul Servais. Dit onderwijsmateriaal, waarvan de videoband verkrijgbaar is bij het Belgische ministerie van Onderwijs, zou leerlingen weerbaar maken tegen de druk van de massamedia.

Jos Thijssens gaat in op 'beeldtaalbeschouwing' met als doel leerlingen een 'volwassen kijkhouding' te bieden. In zijn artikel 'Nooit gezien! Kijken, een taalvaardigheid' geeft hij ook praktijkvoorbeelden met betrekking tot zowel prentlezen als filmkijken.

In 'Theatertaal' maakt Jenny Van Hoey duidelijk dat het niet aangaat leerlingen alleen dramateksten voor te schotelen: de visuele en auditieve kant van de zaak hoort er evengoed bij. Ze stelt een werkwijze in vier fasen voor om theater te leren kijken en begrijpen en licht die toe aan de hand van beeldfragmenten uit *Romeo en Julia* van Dirk Tanghe. De tekst daarvan is opgenomen bij het artikel en de beelden zijn te zien op de te lenen videoband.

Jan Verachtert biedt in 'Het televisie-journaal' een vragenlijst voor kritische analyse van dat journaal.

ADRESSEN AUTEURS

Wil van den Bercken
Admiralengracht 104'
1057 GD Amsterdam

P. Bierman
Nobelweg 82
6706 GE Wageningen

Marion Keiren
Manningstraat 2
6532 VX Nijmegen

Arjan Krijgsman
Rietschoot 153
1511 WG Oostzaan

Dorée de Kruijk
Archipel 41-31
8224 HR Lelystad

Henk Lammers
Van Breestraat 27
1071 ZE Amsterdam

Eise Postma
Van 's-Gravesandestraat 15
3514 VR Utrecht

Willemien Ras
Louiseweg 8
6523 NB Nijmegen

Heleen van der Straaten
Voorhelmstraat 56
2012 ZT Haarlem